

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Looking presentable, feeling optimistic, performing potentiality

How recipients of social assistance in the Netherlands are 'activated' for the post-Fordist labour market

Arts, J.

Publication date

2020

Document Version

Other version

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Arts, J. (2020). *Looking presentable, feeling optimistic, performing potentiality: How recipients of social assistance in the Netherlands are 'activated' for the post-Fordist labour market*.

[Thesis, fully internal, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Notes

Introduction

1. Although this law was already adopted in 1963, it did not become effective until 1965. Importantly, this law was preceded by the ‘Poor law’ (*Armenwet*) of 1854, but that law did not entail a legal commitment for the government to provide social assistance (Eleveld and Dermine, 2018, p. 82).
2. Social assistance guarantees a basic income of 70% of the statutory minimum wage per person for a single-person household, 50% per person for a two-person household, 43,3% per person for a three-person household, and so forth – according to the ‘*kostendelersnorm*’ (only household members of ≥ 21 years old are taken into account). It offers last-resort financial assistance to those who do not have enough income and wealth to sustain themselves (and their families) and do not qualify (anymore or completely) for other provisions, such as ‘unemployment’, ‘sickness’, ‘disability’ or ‘old age’ benefits.
3. Both *obtaining* and *retaining* access to social assistance benefits is conditional on these future-oriented requirements, as some municipalities employ a ‘waiting period’ (*wachttijd*), ‘job-searching period’ (*zoektermijn*) or ‘period of effort’ (*inspanningsperiode*) in which social assistance recipients are expected to show ‘active behaviour’ (from applying for jobs to seeking help in order to improve language skills, health, etc) *before* they are granted the right to benefits (see for example Nationale ombudsman, 2017b). Once granted, recipients have to ‘keep up’ or ‘cultivate’ this ‘active behaviour’ in order to avoid a sanction and, hence, retain their right to benefits.
4. In the paragraph ‘A note on concepts’ on page 43, I will elaborate on

- my choice of words.
5. And continue to inform certain practices today (see for example Van den Berg and Duyvendak, 2012; Van Houdt, 2014).
 6. It is perhaps interesting to note here that until 1956 married women living in the Netherlands were considered not (fully) competent to act and, consequently, lacked full legal capacity according to the ‘Act legal incapacity’ (*Wet handelingsonbekwaamheid*). This meant, for example, that married women were not allowed to have a bank account or take out insurances.
 7. With the exception of prostitution, illegal work activities, work below the minimum wage and work that produces severe moral conflict. Whether and under what conditions work produces severe moral conflict, is up to the municipality to decide and for the recipient to contest (in court) (see for example the ruling of the *Centrale Raad van Beroep*, 12th of July 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:2588). The most important changes from ‘suitable’ to ‘generally acceptable’ employment are that work does not have to match a person’s educational background and employment history, preferences for the level of earnings or distance from home (recipients are required to accept employment that is within a three hour commute per day or possibly to move if they are offered at least a one-year contract for a job that is further away) (see *Kamerstuk 28 870, nr. 3* and: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijstand/vraag-en-antwoord/wat-zijn-mijn-rechten-en-plichten-in-de-bijstand>).
 8. For the specifics regarding the financing structure of social assistance since 2004, see Bannink (2018).
 9. Although, in the Netherlands, the share of part-time employment was already relatively high as compared to other countries, mainly because women largely work in part-time jobs next to the unpaid domestic and care work they perform (see Duyvendak, 2011, chapter 3; Portegijs and Van den Brakel, 2018).
 10. Retrieved May 24, 2018, from: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/werkloosheid>
 11. Although this designation is still widely used, its more recent name is ‘Work and Income Service’ (*‘Dienst Werk en Inkomen’*, or ‘DWT for short).

12. This table is based on data obtained from CBS Statline (*Bevolking; geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en regio, januari 2016; Personen met een uitkering; uitkeringsontvangers per regio: Bijstand tot AOW-leeftijd, december 2015*), municipal policy documents (*Beleidskader/ Beleidsplan en Maatregelverordeningen*) and fieldwork.
13. The logic behind this, as one case manager explained to me, was that it was deemed not statistically possible that one case manager would have much more compliant social assistance recipients in her case load than her colleagues. Therefore, if a case manager would sanction notably less than the department average, it was concluded that the case manager unjustly avoided giving sanctions – out of sympathy or fear for the social assistance recipient, for example.
14. The separation of tasks between ‘coordinating’ and ‘work’ case managers in this local office theoretically resolves the issue for them of having to reconcile the tension between the role of ‘good cop’ and ‘bad cop’ (Sainsbury, 2008). However, in practice, for social assistance recipients, it did not always seem clear that the ‘work’ case managers would not sanction them. Rightly so, because ‘work’ case managers did (have to) report to their colleagues when social assistance recipients did not comply and advised them whether and to what extent they should be sanctioned (within the limits of the law).
15. ‘Job hunters’ are working for the municipality and responsible for ‘hunting’ for jobs for social assistance recipients to apply to. ‘Recruiters’ are employed by private sector organisations (e.g. a temp agency, or *uitzendbureau*) to look for potential employees for employers. ‘Account managers’ were working for a local ‘Employers service point’ (*Werkgeversservicepunt*). This is a public organisation responsible for facilitating employers in finding employees from the group of people who are receiving social insurance or assistance benefits.
16. A term that Lipsky introduced and defined as follows: “Typical street-level bureaucrats are teachers, police officers and other law enforcement personnel, social workers, judges, public lawyers and other court officers, health workers and many other public employees who grant access to government programs and provide services within them” (Lipsky, 2010/1980, p. 3).

Chapter 2

1. We place that term with the conference with that name that was held in 2007 at the University of Chicago by, amongst other scholars, Lauren Berlant, see: <http://politicalfeeling.uchicago.edu/>. Berlant's work on cruel optimism and pedagogies is more generally speaking an important inspiration for this chapter.

Chapter 3

1. VPRO Buitenhof, 16 January 2011. Retrieved 24 May 2018, from: <https://www.youtube.com/watch?v=EQO97gZSiPc>
2. Retrieved 24 May 2018, from: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/werkloosheid>
3. Retrieved 24 May 2018, from: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/werkloosheid/nieuws/2018/03/30/koolmees-werk-snelste-weg-naar-integratie>
4. During the workshops, as well as before and after, both case managers and social assistance recipients expressed their belief in paid work as central to having 'a good life'. It is beyond the scope of this dissertation to analyse this belief (how we can understand it locally and historically, what it means to whom exactly, under what circumstances, etc), although I acknowledge the importance of such an analysis.
5. In 2016 and 2017, respectively 10% and 10,5% of all social assistance recipients in the Netherlands exited social assistance and entered paid employment. For the two large municipalities in this study, this exit rate was slightly lower and for the smaller municipalities combined in the partnership (*'gemeenschappelijke regeling'*) it was slightly higher (CBS Statline: *Sociale zekerheid; bijstand, re-integratie en WSW, gemeenten*).
6. Although there is also a lot of resistance, of course, even though this has not been addressed here.

Chapter 4

1. Van Berkel et al (2010) define discretion as follows: "A public officer

has discretion wherever the effective limits on [her or] his power leave [her or] him free to make a choice among possible courses of action or inaction” (Van Berkel et al, 2010, p. 450).

2. The turnout in the 2018 municipal elections was 55%, while this was 82% for the national elections in 2017.

References

- Adkins, L. (2012) Out of work or out of time? Rethinking labor after the financial crisis. *The South Atlantic Quarterly*, 111(4), 621-641.
- Ahmed, S. (2010) *The Promise of Happiness*. Durham: Duke University Press.
- Amin, A. (ed) (1994) *Post-Fordism. A Reader*. Malden, MA: Blackwell.
- Arts, J. and Van den Berg, M. (2019) Pedagogies of optimism: Teaching to 'look forward' in activating welfare programmes in the Netherlands. *Critical Social Policy*, 39(1), 66-86.
- Ballafkih, H., Zinsmeister, J. and Meerman, M. (2017) A job and a sufficient income is not enough: The needs of the Dutch precariat. *Journal of Workplace Rights*, 7(4), 1-12.
- Bannink, D. (2018) Financieringsstructuur van de Participatiewet. In: A. Eleveld (ed) *De Participatiewet. Een Grondrechtenperspectief*. Deventer: Wolters Kluwer, pp. 33-44.
- Ben-Ishai, E. (2012) The new paternalism: An analysis of power, state intervention, and autonomy. *Political Research Quarterly*, 65(1), 151-165.
- Berlant, L. (2004) Compassion (and withholding). In: L. Berlant (ed) *Compassion. The Culture and Politics of an Emotion*. New York/London: Routledge, pp. 1-13.
- Berlant, L. (2007) Nearly utopian, nearly normal: Post-Fordist affect in *La Promesse* and *Rosetta*. *Public Culture*, 19(2), 273-301.
- Berlant, L. (2011) *Cruel Optimism*. Durham: Duke University Press.

- Betzelt, S. and Bothfeld, S. (eds) (2011a) *Activation and Labour Market Reforms in Europe. Challenges to Social Citizenship*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Betzelt, S. and Bothfeld, S. (2011b) Activation policies: Potential enhancement and factual restraints of citizens' autonomy. In: S. Betzelt and S. Bothfeld (eds) *Activation and Labour Market Reforms in Europe. Challenges to Social Citizenship*. Basingstoke: Palgrave MacMillan, pp. 243-258.
- Boltanski, L. and Chiapello, E. (2005) *The New Spirit of Capitalism*. London: Verso.
- Borghi, V. and Van Berkel, R. (2007) New modes of governance in Italy and the Netherlands: The case of activation policies. *Public Administration*, 85(1), 83-101.
- Bourdieu, P. (1986) The forms of capital. In: J. Richardson (ed) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood, pp. 241-258.
- Brady, M. (2011) Researching governmentalities through ethnography: The case of Australian welfare reforms and programs for single parents. *Critical Policy Studies*, 5(3), 264-282.
- Brady, M. (2014) Ethnographies of neoliberal governmentalities: From the neoliberal apparatus to neoliberalism and governmental assemblages. *Foucault Studies*, 18, 11-33.
- Brodkin, E. (2015) Street-level organizations and the 'real world' of workfare: Lessons from the US. *Social Work & Society*, 13(1), 1-16.
- Brodkin, E. and Larsen, F. (2013) Changing boundaries: The policies of workfare in the U.S. and Europe. *Poverty & Public Policy*, 5(1), 37-47.
- Brodkin, E. and Marston, G. (eds) (2013) *Work and the Welfare State. Street-Level Organizations and Workfare Politics*. Washington, DC.: Georgetown University Press.
- Butler, C. (2014) Wanted – straight talkers: Stammering and aesthetic labour. *Work, Employment and Society*, 28(5), 718-734.

- Butler, J. (2004) *Precarious Life. The Powers of Mourning and Violence*. London: Verso.
- Butler, J. (2015a) Foreword. In: I. Lorey (2015) *State of Insecurity. Government of the Precarious*. London: Verso, pp. vii-xi.
- Butler, J. (2015b) *Notes Toward a Performative Theory of Assembly*. Cambridge: Harvard University Press.
- Castel, R. (1996) Work and usefulness in the world. *International Labor Review*, 135(6), 615-622.
- Caswell, D., Kupka, P., Larsen, F. and Van Berkel, R. (2017) The frontline delivery of welfare-to-work in context. In: R. Van Berkel, D. Caswell, P. Kupka and F. Larsen (eds) *Frontline Delivery of Welfare-to-work Policies in Europe. Activating the Unemployed*. New York/London: Routledge, pp. 1-11.
- CBS (2001) *200 jaar Statistiek in Tijdreeksen 1800-1999*. The Hague: Central Bureau of Statistics.
- CBS (2010) *Terugblikken. Een Eeuw in Statistieken*. The Hague: Central Bureau of Statistics.
- CBS (2017) *Economische Groei en Verdienstelijking, 1969–2016*. The Hague: Central Bureau of Statistics.
- Clarke, J. (2005) New Labour's citizens: Activated, empowered, responsibilized, abandoned? *Critical Social Policy*, 25(4), 447-463.
- Clarke, S. (1992) What in the F-'s name is Fordism. In: N. Gilbert, R. Burrows and A. Pollert (eds) *Fordism and Flexibility. Divisions and Change*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 13-30.
- Cooper, M. (2014) *Cut Adrift. Families in Insecure Times*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Cromby, J. and Willis, M. (2013) Nudging into subjectivations: Governmentality and psychometrics. *Critical Social Policy*, 34(2), 241-259.
- Cruikshank, B. (1999) *The Will to Empower. Democratic Citizens and Other Subjects*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

- Dawney, L. (2011) Social imaginaries and therapeutic self-work: The ethics of the embodied imagination. *The Sociological Review*, 59(3), 535-552.
- Dean, M. (1995) Governing the unemployed self in an active society. *Economy and Society*, 24(4), 559-583.
- Dean, M. (2002) Liberal government and authoritarianism. *Economy and Society*, 31(1), 37-61.
- De Beer, P. (2001) *Over Werken in de Postindustriële Samenleving*. The Hague: SCP.
- De Beer, P. and Verhulp, E. (2017) *Dertig vragen en antwoorden over flexibel werk*. Amsterdam: Amsterdam Institute for Advanced labour Studies.
- De Haan, I. and Duyvendak, JW. (2002) *In het Hart van de Verzorgingsstaat. Het Ministerie van Maatschappelijk Werk en zijn Opvolgers (CRM, WVC, VWS), 1952-2002*. Zutphen: Walburg.
- De Keere, K. (2014) From a self-made to an already-made man: A historical content analysis of professional advice literature. *Acta Sociologica*, 57(4), 311-324.
- Dekker, F. (2017) Flexibilisering in Nederland: Trends, kansen en risico's. In: M. Kremer, R. Went and A. Knottnerus (eds) (2017) *Voor de Zekerheid. De Toekomst van Flexibel Werkenden en de Modern Organisatie van Arbeid*. The Hague: WRR, pp. 69-87.
- Dercksen, A. and Verplanke, L. (1987) *Geschiedenis van de Onmaatschappelijkheidsbestrijding in Nederland, 1914-1970*. Amsterdam: Boom.
- De Regt, A. (1984) *Arbeidersgezinnen en Beschavingsarbeid. Ontwikkelingen in Nederland 1870-1940*. Amsterdam: Boom.
- De Swaan, A. (1988) *In Care of the State*. Cambridge: Polity Press.
- De Wilde, M. (2015) *Brave New Neighbourhood. Affective Citizenship in Dutch Territorial Governance*. Unpublished doctoral dissertation, University of Amsterdam, Amsterdam.

- De Wilde, M. and Duyvendak, JW. (2016) Engineering community spirit: The prefigurative politics of affective citizenship in Dutch local governance. *Citizenship Studies*, 20(8), 973-993.
- De Winter, P. (2018) De handhavingsrelaties bij Sociale Dienst en UWV. In: M. Hertogh, W. Bantema, H. Weyers, H. Winter and P. de Winter, *Slimme Handhaving. Een empirisch onderzoek naar handhaving en naleving van de sociale zekerheidswetgeving*. The Hague: Boom Juridisch, pp. 25-42.
- Dubois, V. (2010) *The Bureaucrat and the Poor. Encounters in French Welfare Offices*. Farnham: Ashgate.
- Duyvendak, JW. (1999) *De Planning van Ontplooiing. Wetenschap, Politiek en de Maakbare Samenleving*. The Hague: Sdu.
- Duyvendak, JW. (2011) *The Politics of Home. Belonging and Nostalgia in Europe and the United States*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Dwyer, P. (2000) *Welfare Rights and Responsibilities. Contesting Social Citizenship*. Bristol: Policy Press.
- Dwyer, P. (2004) Creeping conditionality in the UK: From welfare rights to conditional entitlements? *The Canadian Journal of Sociology*, 29(2), 265-287.
- Dwyer, P. (2008) The conditional welfare state. In: M. Powell (ed) *Modernising the Welfare state. The Blair Legacy*. Bristol: Policy Press, pp. 199-217.
- Dwyer, P. and Wright, S. (2014) Universal Credit, ubiquitous conditionality and its implications for social citizenship. *Journal of Poverty and Social Justice*, 22(1), 27-35.
- Ehrenreich, B. (2009) *Bright-Sided. How Positive Thinking is Undermining America*. New York: Picador.
- Eleveld, A. and Dermine, E. (2018) Het verbod op verplichte arbeid en het recht op vrije arbeidskeuze bij re-integratie en tegenprestatie. In: A. Eleveld (ed) *De Participatiewet. Een Grondrechtenperspectief*. Deventer: Wolters Kluwer, pp. 81-111.

- Elshout, J. (2016) *Roep om Respect. Ervaringen van Werklozen in een Meritocratiserende Samenleving*. Unpublished doctoral dissertation, University of Amsterdam, Amsterdam.
- Engbersen, G. (1990) *Publieke Bijstandsgeheimen. Het Ontstaan van een Onderklasse in Nederland*. Leiden: Stenfert Kroese.
- Esping-Andersen, G. (1990) *Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Flyvbjerg, B. (2006) Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219-245.
- Foucault, M. (1982) The subject and power. *Critical Inquiry*, 8(4), 777-795.
- Fraser, N. (1989) *Unruly Practices. Power, Discourse and Gender in Contemporary Social Theory*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Fraser, N. (1997) After the family wage: A postindustrial thought experiment. In: *Justice Interruptus. Critical Reflections on the "Postsocialist" Condition*. New York/London: Routledge, pp. 41-66.
- Fraser, N. (2016) Contradictions of capital and care. *New Left Review*, 100, 99-117.
- Fraser, N. and Gordon, L. (1994) A genealogy of dependency: Tracing a keyword of the U.S. welfare state, *Signs*, 19(2), 309-336.
- Frayne, D. (2015) *The Refusal of Work. The Theory and Practice of Resistance to Work*. London: Zed.
- Fridman, D. (2014) Resisting the lure of the paycheck: Freedom and dependence in financial self-help. *Foucault Studies*, 18, 90-112.
- Friedli, L. and Stearn, R. (2015) Positive affect as coercive strategy: Conditionality, activation and the role of psychology in UK government workfare programmes. *Medical Humanities*, 41(1), 40-47.
- Gatta, M. (2014) *All I Want Is a Job! Unemployed Women Navigating the Public Workforce System*. Stanford, CA: Stanford University Press.

- Gemeentelijke ombudsman Rotterdam (2015) *Het pad naar werk... niet geplaveid, wel schoongeveegd! Onderzoek naar de praktijk van re-integratie in het kader van de Wet werk en bijstand (thans Participatiewet)*. Rotterdam: Gemeentelijke Ombudsman Rotterdam.
- Gerrard, J. (2014) All that is solid melts into work: Self-work, the 'learning ethic' and the work ethic. *The Sociological Review*, 62, 862-879.
- Goffman, E. (1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor.
- Greer, I. (2016) Welfare reform, precarity and the re-commodification of labour. *Work, Employment and Society*, 30(1), 162-173.
- Gregg, M. (2011) *Work's Intimacy*. Cambridge: Polity Press.
- Haikkola, L. (2019) Shaping activation policy at the street level: Governing inactivity in youth employment services. *Acta Sociologica*, 62(3), 334-348.
- Hall, P. and Soskice, D. (eds) (2001) *Varieties of Capitalism. The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. Oxford: Oxford University Press.
- Hammersley, M. and Atkinson, P. (2007) *Ethnography. Principles in Practice*. New York/London: Routledge.
- Harvey, D. (1990) *The Condition of Postmodernity*. Malden, MA: Blackwell.
- Harvey, D. (2005) *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Hochschild, A. (1983) *The Managed Heart. Commercialization of Human Feeling*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Hoff, S., Goderis, B., Van Hulst, B. and Wildeboer Schut, JM. (2018) *Armoede in Kaart 2018*. The Hague: SCP. Retrieved from: <https://digitaal.scp.nl/armoedeinkaat2018/>
- Hoff, S., Wildeboer Schut, JM., Goderis, B. and Vrooman, C. (2016) *Armoede in Kaart 2016*. The Hague: SCP. Retrieved from: <https://digitaal.scp.nl/armoedeinkaat2016/>
- Holla. S. (2015) Justifying aesthetic labor: How fashion models enact coherent selves. *Journal of Contemporary Ethnography*, 45(4), 474-500.

- Honneth, A. (2004) Organized self-realization. *European Journal of Social Theory*, 7(4), 463-478.
- Hsieh, H. and Shannon, S. (2005) Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Jensen, T. and Tyler, I. (2015) 'Benefits broods': The cultural and political crafting of anti-welfare commonsense. *Critical Social Policy*, 35(4), 470-491.
- Jessop, B. (1992) Fordism and post-Fordism: A critical reformulation. In: A. Scott and M. Storper (eds) *Pathways to Industrialization and Regional Development*. London: Routledge, pp. 43-65.
- Jessop, B. (1994) Post-Fordism and the state. In: A. Amin (ed) *Post-Fordism. A Reader*. Malden, MA: Blackwell, pp. 251-279.
- Kampen, T. (2014) *Verplicht Vrijwilligerswerk. De Ervaringen van Bijstandschliënten met een Tegenprestatie voor hun Uitkering*. Amsterdam: Van Genneep.
- Kampen, T., Elshout, J. and Tonkens, E. (2013) The fragility of self-respect: Emotional labour of workfare volunteering. *Social Policy and Society*, 12(3), 1-12.
- Kampen, T. and Tonkens, E. (2018) De politiek van hoop: Hoe vrijwilligerswerk slechts uitzicht op werk biedt. In: S. Koenis, T. Swierstra and R. Gabriëls (eds) *Het Hart op de Tong. Emoties in de Politiek*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 107-130.
- Kananen, J. (2012) Nordic paths from welfare to workfare: Danish, Swedish and Finnish labour market reforms in comparison. *Local Economy*, 27(5-6), 558-576.
- Kenworthy, L. (2010) Labour market activation. In: F. Castles, S. Leibfried, J. Lewis, H. Obinger and C. Pierson (eds) *The Oxford Handbook of the Welfare state*. Oxford: Oxford University Press, pp. 435-447.
- Kloosterman, R. and Elfring, T. (1991) *Werken in Nederland*. Schoonhoven: Academic Service.

- Korteweg, A. (2003) Welfare reform and the subject of the working mother: "Get a job, a better job, then a career". *Theory and Society*, 32, 445-480.
- Korteweg, A. (2006) The construction of gendered citizenship at the welfare office: An ethnographic comparison of welfare-to-work workshops in the United States and the Netherlands. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, 13(3), 313-340.
- Kremer, M., Went, R. and Knottnerus, A. (2017) Voor de zekerheid: De toekomst van flexibel werkenden ende modern organisatie van arbeid. In: M. Kremer, R. Went and A. Knottnerus (eds) (2017) *Voor de Zekerheid. De Toekomst van Flexibel Werkenden en de Modern Organisatie van Arbeid*. The Hague: WRR, pp. 17-66.
- Krivonos, D. (2018) Claims to whiteness: Young unemployed Russian-speakers' declassificatory struggles in Finland. *The Sociological Review*, 66(6), 1145-1160.
- Krivonos, D. (2019) The making of gendered 'migrant workers' in youth activation: The case of young Russian-speakers in Finland. *Current Sociology*, 67(3), 401-418.
- Lane, C. (2011) *A Company of One. Insecurity, Independence, and the New World of White-Collar Unemployment*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Lawler, S. (2005) Disgusted subjects: The making of middle-class identities. *The Sociological Review*, 53(3), 429-446.
- Leidner, R. (1991) Selling hamburgers and selling insurance: Gender, work, and identity in interactive service jobs. *Gender and Society*, 5(2), 154-177.
- Lipsky, M. (2010/1980) *Street-level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lister, R. (2017) Foreword. In: R. Patrick, *For Whose Benefit? The Everyday Realities of Welfare Reform*. Bristol: Policy Press, pp. xi-xiv.
- Lødemel, I. and Moreira, A. (eds) (2014) *Activation or Workfare? Governance and the Neo-Liberal Convergence*. Oxford: Oxford University Press.

- Lødemel, I. and Trickey, H. (eds) (2001) *An Offer You Can't Refuse. Workfare in International Perspective*. Bristol: Policy Press.
- Lorey, I. (2015) *State of Insecurity*. Government of the Precarious. London: Verso.
- Lorey, I. (2019) *Care Crisis and Care Strike*. Retrieved from: <https://www.versobooks.com/blogs/3170-care-crisis-and-care-strike>
- Lovett, F. (2010) *A General Theory of Domination and Justice*. Oxford: Oxford University Press.
- Mäkinen, K. (2016) Valuable selves: Potentiality and temporality in work-related coaching. *European Journal of Cultural Studies*, 19(1), 69-84.
- Marchevsky, A. and Theoharis, J. (2008) Dropped from the rolls: Mexican immigrants, race, and rights in the era of welfare reform. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 35(3), 71-96.
- McDonald, C. and Marston, G. (2005) Workfare as welfare: Governing unemployment in the advanced liberal state. *Critical Social Policy*, 25(3), 374-401.
- McDowell, L. (2001) Father and Ford revisited: Gender, class and employment change in the new millennium. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 26(4), 448-464.
- McDowell, L. (2004) Work, workfare, work/life balance and an ethic of care. *Progress in Human Geography*, 28(2), 145-163.
- McDowell, L. (2009) *Working Bodies. Interactive Service Employment and Workplace Identities*. Malden, MA: Wiley Blackwell.
- Mead, L. (ed) (1997) *The New Paternalism. Supervisory Approaches to Poverty*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Mears, A. (2011) *Pricing Beauty. The Making of a Fashion Model*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Meers, J. (2019) Discretion as blame avoidance: Passing the buck to local authorities in 'welfare reform'. *Journal of Poverty and Social Justice*, 27(1), 41-60.

- Michielse, H. (1989) *Welzijn en Discipline. Van Tuchthuis tot Psychotherapie*. Amsterdam: Boom.
- Molander, A., Grimen, H. and Eriksen, E. (2012) Professional discretion and accountability in the welfare state. *Journal of Applied Philosophy*, 29(3), 214-230.
- Mosterd, G. (2011) *Marga Klompé 1912-1986. Een biografie*. Amsterdam: Boom.
- Muehlebach, A. (2011) On affective labor in post-Fordist Italy. *Cultural Anthropology*, 26(1), 59-82.
- Muehlebach, A. (2012) *The Moral Neoliberal. Welfare and Citizenship in Italy*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Muehlebach, A. and Shoshan, N. (2012) Post-Fordist affect: Introduction. *Anthropological Quarterly*, 85(2), 317-344.
- Nath, V. (2011) Aesthetic and emotional labour through stigma: National identity management and racial abuse in offshored Indian call centres. *Work, Employment and Society*, 25(4), 709-725.
- Nationale ombudsman (2016) *Beoorlijkeidswijzer*. The Hague: De Nationale Ombudsman.
- Nationale ombudsman (2017a) *Terug aan tafel, samen de klacht oplossen. Onderzoek naar klachtbehandeling in het sociaal domein na de decentralisaties*. The Hague: De Nationale Ombudsman.
- Nationale ombudsman (2017b) *Beoorlijke bijstand? Uitkomsten van een onderzoek naar de wijze waarop gemeenten omgaan met bijstandsaanvragers van 27 jaar of ouder*. The Hague: De Nationale Ombudsman.
- Newman, J. (2010) Towards a pedagogical state? Summoning the 'empowered' citizen. *Citizenship Studies*, 14(6), 711-723.
- Newman, J. and Tonkens, E. (eds) (2011a) *Participation, Responsibility and Choice. Summoning the Active Citizen in Western European Welfare States*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

- Newman, J. and Tonkens, E. (2011b) Introduction. In: J. Newman and E. Tonkens (eds) *Participation, Responsibility and Choice. Summoning the Active Citizen in Western European Welfare States*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 9-28.
- Nickson, D., Warhurst, C., Cullen, A. and Watt, A. (2003) Bringing in the excluded? Aesthetic labour, skills and training in the 'new' economy. *Journal of Education and Work*, 16(2), 185-203.
- Noordhoff, F. (2008) *Persistent Poverty in the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Ossewaarde, R. (2010) Keuzevrijheid als sturingsinstrument. *Bestuurskunde*, 2, 5-11.
- Pateman, C. (2004) Democratizing citizenship: Some advantages of a basic income. *Politics & Society*, 32(1), 89-105.
- Patrick, R. (2017) *For Whose Benefit? The Everyday Realities of Welfare Reform*. Bristol: Policy Press.
- Paz-Fuchs, A. and Eleveld, A. (2016) Workfare revisited. *Industrial Law Journal*, 45(1), 29-59.
- Peck, J. (2001) *Workfare States*. New York: Guilford Press.
- Peck, J. and Theodore, N. (2001) Exporting workfare/importing welfare-to-work: Exploring the politics of Third Way policy transfer. *Political Geography*, 20, 427-460.
- Pennisi, S. and Baker Collins, S. (2017) Workfare under Ontario Works: Making sense of jobless work. *Social Policy & Administration*, 51(7), 1311-1329.
- Pettit, P. (2012) *On the People's Terms. A Republican Theory and Model of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Portegijs, W. and Van den Brakel, M. (2018) *Emancipatiemonitor 2018*. The Hague: SCP/CBS.
- Puar, J., Berlant, L., Butler, J., Cvejic, B., Lorey, I. and Vujanovic, A. (2012) Precarity talk. *TDR: The Drama Review*, 56(4), 163-177.

- Pykett, J. (2012) The new maternal state: The gendered politics of governing through behaviour change. *Antipode*, 44(1), 217-238.
- Reay, D. (2013) Social mobility, a new panacea for austere times: Tales of emperors, frogs and tadpoles. *British Journal of Sociology of Education*, 34(5/6), 660-677.
- Rees, J., Whitworth, A. and Carter, E. (2014) Support for all in the UK Work Programme? Differential payments, same old problem. *Social Policy & Administration*, 48(2), 221-239.
- Rose, N. (1989) *Governing the Soul. The Shaping of the Private Self*. London: Free Association.
- Rose, N. (1999) *The Powers of Freedom. Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rose, N. (2006) Governing 'advanced' liberal democracies. In: S. Aradhana and A. Gupta (eds) *The Anthropology of the State. A reader*. Malden, MA: Blackwell, pp. 145-162.
- Rose, N., O'Malley, P. and Valverde, M. (2006) Governmentality. *Annual Review of Law and Social Science*, 2, 83-104.
- Rubery, J., Grimshaw, D., Keizer, A. and Johnson, M. (2018) Challenges and contradictions in the 'normalising' of precarious work. *Work, Employment and Society*, 32(3), 509-527.
- Rucker, M., Anderson, E. and Kangas, A. (1999) Clothing, power, and the workplace. In: Johnson, K. and Lennon, S. (eds) *Appearance and Power*. London: Bloomsbury Academic, pp. 59-77.
- Sage, D. (2019) Unemployment, wellbeing and the power of the work ethic: Implications for social policy. *Critical Social Policy*, 39(2), 205-228.
- Sainsbury, R. (2008) Administrative justice, discretion and the 'welfare to work' project. *Journal of Social Welfare & Family Law*, 30(4), 323-338.
- Savage, M., Cunningham, N., Devine, F., Friedman, S., Laurison, D., McKenzie, et al (2015) *Social Class in the 21st Century*. London: Pelican.
- Schinkel, W. (2010) The virtualisation of citizenship. *Critical Sociology*, 36(2), 265-283.

- Schinkel, W. and Van Houdt, F. (2010) The double helix of cultural assimilationism and neoliberalism. *The British Journal of Sociology*, 61(4), 696-715.
- Schram, S. and Silverman, B. (2012) The end of social work: Neoliberalizing social policy implementation. *Critical Policy Studies*, 6(2), 128-145.
- Schram, S., Soss, J., Houser, L. and Fording, R. (2010) The third level of US welfare reform: Governmentality under neoliberal paternalism. *Citizenship Studies*, 14(6), 739-754.
- Sebrechts, M. (2019) *When doing your best is not good enough. Shaping recognition in sheltered workshops*. Unpublished doctoral dissertation, University of Amsterdam, Amsterdam.
- Sennett, R. (1998) *The Corrosion of Character. The Personal Consequences of Work in the New Capitalism*. New York: W.W. Norton.
- Sharma, A. (2008) *Logics of Empowerment. Development, Gender, and Governance in Neoliberal India*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Sheane, S. (2012) Putting on a good face: An examination of the emotional and aesthetic roots of presentational labour. *Economic and Industrial Democracy*, 33(1), 145-158.
- Skeggs, B. (1997) *Formations of Class and Gender. Becoming Respectable*. London: Sage.
- Skeggs, B. (2004) *Class, Self, Culture*. New York/London: Routledge.
- Skeggs, B. (2015) Introduction: Stratification or exploitation, domination, dispossession and devaluation? *The Sociological Review*, 63(2), 205-222.
- Snel, E., de Boom, J. and Engbersen, G. (2008) The silent transformation of the Dutch welfare state and the rise of in-work poverty. In H.-J. Andreß and H. Lohmann (eds) *The Working Poor in Europe. Employment, Poverty and Globalisation*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, pp. 124-154.
- Sol, E. and Westerveld, M. (eds) (2005) *Contractualism in Employment Services. A New Form of Welfare State Governance*. The Hague: Kluwer Law International.

- Sol, E., Sichert, M., Van Lieshout, H. and Koning, T. (2008) Activation as a socio-economic and legal concept: Laboratorium the Netherlands. In: W. Eichhorst, O. Kaufmann and R. Konle-Seidl (eds) *Bringing the Jobless into Work? Experiences with Activation Schemes in Europe and the US*. Berlin: Springer, pp. 161-220.
- Soldatic, K. and Meekosha, H. (2012) The place of disgust: Disability, class and gender in space of workfare. *Societies*, 2(3), 139-156.
- Soss, J., Fording, R. and Schram, S. (2011) *Disciplining the Poor. Neoliberal Paternalism and the Persistent Power of Race*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Standing, G. (1990) The road to workfare: Alternative to welfare or threat to occupation. *International Labour Organisation*, 129(6), 677-692.
- Standing, G. (2011) *The Precariat. The New Dangerous Class*. London: Bloomsbury.
- Streeck, W. (2014) *Buying Time. The Delayed Crisis of Contemporary Democratic Capitalism*. London: Verso.
- Tavory, I. and Timmermans, S. (2014) *Abductive Analysis. Theorizing Qualitative Research*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Timming, A. (2015) Visible tattoos in the service sector: A new challenge to recruitment and selection. *Work, Employment and Society*, 29(1), 60-78.
- Tokumitsu, M. (2015) *Do What You Love. And Other Lies About Success and Happiness*. New York: Regan Arts.
- Tonkens, E. and Duyvendak, JW. (2003) Paternalism – caught between rejection and acceptance: Taking care and taking control in community work. *Community Development Journal*, 38(1), 6-15.
- Tonkens, E. and Duyvendak, JW. (2018) Professionaliteit, democratie en solidariteit onder druk. In: F. Bredewold, JW. Duyvendak, T. Kampen, E. Tonkens and L. Verplanke (eds) *De Verhuizing van de Verzorgingsstaat. Hoe de Overheid Nabij Komt*. Amsterdam: Van Genneep, pp. 231-259.

- Tonkens, E., Hoijtink, M. and Gulikers, H. (2013) Democratizing social work: From New Public Management to democratic professionalism. In: M. Noordegraaf and B. Steijn (eds) *Care and Welfare*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 161-178.
- Triantafyllou, P. (2011) The OECD's thinking on the governing of unemployment. *Policy & Politics*, 39(4), 567-582.
- Tyler, I. (2013) *Revolting Subjects. Social Abjection and Resistance in Neoliberal Britain*. London: Zed.
- Urciuoli, B. (2008) Skills and selves in the new workplace. *American Ethnologist*, 35(2), 211-228.
- Van Berkel, R. (2011) The local- and street-level production of social citizenship: The case of Dutch social assistance. In: S. Betzelt and S. Bothfeld (eds) *Activation and Labour Market Reforms in Europe. Challenges to Social Citizenship*. Basingstoke: Palgrave MacMillan, pp. 195-217.
- Van Berkel, R. (2017) The street-level activation of the unemployed remote and very remote from the labour market. In: R. van Berkel, D. Caswell, P. Kupka and F. Larsen (eds) *Frontline Delivery of Welfare-to-Work Policies in Europe. Activating the Unemployed*. New York/London: Routledge, pp. 144-162.
- Van Berkel, R., Caswell, D., Kupka, P. and Larsen, F. (eds) (2017) *Frontline Delivery of Welfare-to-Work Policies in Europe. Activating the Unemployed*. New York/London: Routledge.
- Van Berkel, R., Van der Aa, P. and Van Gestel, N. (2010) Professionals without a profession? Redesigning case management in Dutch local welfare agencies. *European Journal of Social Work*, 13(4), 447-463.
- Van den Berg, M. (2016a) 'Activating' those that 'lag behind': Space-time politics in Dutch parenting training for migrants. *Patterns of Prejudice*, 50(1), 21-37.
- Van den Berg, M. (2016b) Egalitarian paternalism: Interactional forms of negotiating equality and intervention in Dutch policy practices. *Citizenship Studies*, 20(3-4), 457-474.

- Van den Berg, M. and Arts, J. (2019) The aesthetics of work-readiness: Aesthetic judgements and pedagogies for conditional welfare and post-Fordist labour markets. *Work, Employment and Society*, 33(2), 298-313.
- Van den Berg, M. and Duyvendak, JW. (2012) Paternalizing mothers: Feminist repertoires in contemporary Dutch civilizing offensives. *Critical Social Policy*, 32(4), 556-576.
- Van Echteld, P. and de Voogd-Hamelink, M. (2017) *Arbeidsmarkt in Kaart. Werkgevers 2017*. The Hague: SCP.
- Van Eijk, G. (2012) Hostile to hierarchy? Individuality, equality and moral boundaries in Dutch class talk. *Sociology*, 47(3), 526-541.
- Van Houdt, F., Suvarierol, S. and Schinkel, W. (2011) Neoliberal communitarian citizenship: Current trends towards 'earned citizenship' in the United Kingdom, France and the Netherlands. *International Sociology*, 26(3), 408-432.
- Van Houdt, F. (2014) *Governing Citizens. The Government of Citizenship, Crime and Migration in the Netherlands*. Unpublished doctoral dissertation, Erasmus University Rotterdam, Rotterdam.
- Van Vliet, O. (2019) *Globalisering, Migratie en Technologische vooruitgang. Gevolgen voor Arbeidsmarkt en Sociale Zekerheid*. Universiteit Leiden: Oratie.
- Van Vulpen, B. and Van den Berg, M. (2016) De stage als precarisering van arbeid: Ervaringen van afgestudeerde stagiairs in Nederland. *Sociologie*, 12(2), 149-168.
- VanVuuren, D. (2017) *De Verdeling van Onzekerheden*. Retrieved from: https://www.instituutgak.nl/wp-content/uploads/2018/11/170548_rede-vanVuuren.pdf
- Van Zanden, J.L. (1997) *Een Klein Land in de 20e Eeuw. Economische Geschiedenis van Nederland 1914-1995*. Amsterdam: Het Spectrum.
- Vrooman, C., Gijsberts, M. and Boelhouwer, J. (2014) *Vershil in Nederland. Sociaal en Cultureel Rapport 2014*. The Hague: SCP.

- Vrooman, C., Josten, E., Hoff, S., Putman, L. and Wildeboer Schut, JM. (2018) *Als Werk Weinig Opbrengt. Werkende Armen in Vijf Europese Landen en Twintig Nederlandse Gemeenten*. The Hague: SCP.
- Walkerdine, V. (2003) Reclassifying upward mobility: Femininity and the neo-liberal subject. *Gender and Education*, 15(3), 237-248.
- Walkerdine, V. and Bansel, P. (2010) Neoliberalism, work and subjectivity: Towards a more complex account. In M. Wetherell and C. Mohanty (eds) *The Sage Handbook of Identities*. London: Sage, pp. 492-507.
- Warhurst, C., Nickson, D., Witz, A. and Cullen, A. (2000) Aesthetic labour in interactive service work: Some case study evidence from the 'New' Glasgow. *The Service Industries Journal*, 20(3), 1-18.
- Watts, B. and Fitzpatrick, S. (2018) *Welfare Conditionality*. New York/London: Routledge.
- Weeks, K. (2011) *The Problem with Work. Feminism, Marxism, Antwork Politics, and Postwork Imaginaries*. Durham: Duke University Press.
- Weeks, K. (2017) Down with love: Feminist critique and the new ideologies of work. *Women's Studies Quarterly*, 45(3-4), 37-58.
- Wellington, C. and Bryson, J. (2001) At face value? Image consultancy, emotional labour and professional work. *Sociology*, 35(4), 933-946.
- Whitworth, A. (2016) Neoliberal paternalism and paradoxical subjects: Confusion and contradiction in UK activation policy. *Critical Social Policy*, 36(3), 412-431.
- Whitworth, A. and Carter, E. (2014) Welfare-to-work reform, power and inequality: From governance to governmentalities. *Journal of Contemporary European Studies*, 22(2), 104-117.
- Wiggin, J. (2015) Reading active labour market policy politically: An autonomist analysis of Britain's work programme and mandatory work activity. *Critical Social Policy*, 35(3), 369-392.
- Williams, C. and Connell, C. (2010) 'Looking good and sounding right': Aesthetic labor and social inequality in the retail industry. *Work and Occupations*, 37(3), 349-377.

- Willis, P. and Trondman, M. (2000) Manifesto for ethnography. *Ethnography*, 1(1), 5-16.
- Zacka, B. (2017) *When the State Meets the Street. Public Service and Moral Agency*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Summary

The focus on future employment in contemporary social assistance policy

From the introduction of the first Dutch social assistance law (*Algemene bijstandswet*) in 1965 to the most recent reform in 2015 (Participation Act, or *Participatiewet*), state-provided social assistance has been a recurring topic of public debate. The legal principle that the government must provide assistance to those who ‘legitimately’ reside in the Netherlands and lack sufficient means of subsistence has remained unchanged, but the eligibility criteria, purpose and organisation of social assistance have undergone many changes. In contrast to social insurance benefits, entitlement to social assistance benefits (*bijstandsuitkering*) is not linked to employment status. However, the right to social assistance has come to depend on one’s current activities aimed at future employment while, at the same time, this future is increasingly insecure. In return for the right to benefits, social assistance recipients must participate in all kinds of activities meant to teach them to obtain and retain paid employment in the future.

The right to social assistance benefits has come to be conditional on individual effort to find any kind of ‘generally acceptable employment’ (*algemeen geaccepteerde arbeid*) as soon as possible. To enforce this duty, the Participation Act allows sanctioning behaviour deemed to “obstruct obtaining, accepting and retaining generally acceptable employment” (Article 18, paragraph 4g). Moreover, it specifies the kinds of ‘obstructions’ that require special attention: “clothing, a lack of personal grooming or behaviour” (Ibid). Social assistance today thus entails a focus on future employment through enforcing specific present-day behaviours

and aesthetic presentations by its recipients. This is best understood in the context of specific historical developments in the Netherlands concerning social assistance and the labour market. But these developments in the Netherlands are not unique, and parallel those in other EU and OECD countries with well-developed welfare states, in large part due to the promotion and coordination of ‘active labour market policies’ through transnational agencies such as the OECD and IMF. Although this dissertation addresses the historical development of social assistance in the Netherlands, recent trends observed in this country in large part mirror national welfare state reforms elsewhere.

The (international) development of state-provided social assistance (from primarily a means to sustain oneself independently of a spouse or relatives) into ‘welfare-to-work’ (focussing on citizens’ labour market participation) can be summarised as the “individualisation of responsibility” and “valorisation of paid employment” (Patrick, 2017, p. 207). With this policy, people are made individually responsible for sustaining themselves (and their families) by earning money in the labour market. At the same time, labour market relations have grown increasingly insecure, rendering workers precarious across social positions. The surge in service sector employment and the precarisation of paid work has transformed the skills required of paid workers today; flexibility, sociability, appearance and communication (i.e. ‘soft skills’ or ‘twenty-first century skills’) are now pivotal (Urciuoli, 2008). Cultivating ‘employability’ has thus become crucial and very specific. In order for people to attain and retain employment, they must perform emotional and aesthetic labour (Hochschild, 1983; Warhurst et al, 2000).

Welfare-to-work policies thus revolve around the prominence and promise of paid work in a precarious labour market that requires a certain type of labour and relation to this labour. Moreover, due to its conditionality and primary aim of labour market (re)integration, welfare-to-work policies enhance precarity and (re)produce inequality (Wiggan, 2015; Greer, 2016). In this dissertation, I examine welfare-to-work as a political ‘solution’ to the ‘problem’ of ‘unemployment’ and ‘welfare-dependency’, in which social assistance as a way to sustain oneself outside the market is gradually closed off and recipients are classified, stigmatised and (by means of pedagogical techniques) governed to become

‘self-reliant’. Following Isabell Lorey (2015), I understand welfare-to-work as part of a wider process of ‘governmental precarisation’ in which labour market and social security policies together offer minimum safeguards while requiring people to take responsibility for creating the life they desire in the (precarious) post-Fordist political economy. Lorey argues that precarisation is a process of normalisation in which precarious labour is becoming the norm in formerly well-developed welfare-state-societies, creating a “social vulnerability that is still just tolerable” (Lorey, 2015, p.66). This is, of course, not ‘naturally’ so, but the result of (internationally coordinated) political choices and public policies that have resulted from deindustrialising labour markets and their related socio-economic problems, together with the dominant belief that neoliberal policies are the best answer to this new order.

To empirically study ‘governmental precarisation’, I examine contemporary social assistance, more specifically, the ‘labour market (re)integration’ of social assistance recipients central to it. Studying ‘labour market (re)integration’ is well-suited to reveal the dynamics of ‘governmental precarisation’, as this is where one way for individuals to secure their position in society (through social assistance benefits and services) is replaced by another (earning money in the labour market). I ask in this dissertation: How does the focus on future employment take shape in the context of contemporary social assistance policy and the post-Fordist labour market in the Netherlands? What exactly is required from recipients who are deemed ‘work-ready’ in return for obtaining and retaining the right to benefits? And what does this tell us more generally about the politics of social security?

To answer these questions, I examine the daily practices that constitute contemporary social assistance (or ‘welfare-to-work’) in the Netherlands, focussing specifically on the interactions between those responsible for providing social assistance – in terms of money and services – (i.e. ‘case managers’) and those receiving it (i.e. ‘social assistance recipients’). The interactions between these two actors are crucial for understanding social assistance today as it is through these interactions – in which case managers teach recipients the expected behaviours and aesthetic performances, as well as judge whether recipients ‘obstruct’ their way to paid work – that welfare-to-work takes shape. Ultimately, by analysing the daily practices

that constitute ‘labour market (re)integration’, I aim to contribute to understanding the particularities of ‘governmental precarisation’ central to the politics of social security today.

Case and methods

With its welfare state and labour market restructuring, the Netherlands is at the forefront of labour market ‘activation’ and ‘flexibilisation’ (Paz-Fuchs and Eleveld, 2016; Kremer et al, 2017) – developments that have gone hand in hand with growing ‘in-work poverty’ (Snel et al, 2008; Vrooman et al, 2018). Social assistance recipients are obliged to find paid work as soon as possible in a labour market where more and more people find it difficult to sustain themselves. This combination of characteristics makes the Netherlands an interesting case for studying how social assistance recipients are ‘activated’ for the labour market.

As local governments in the Netherlands are relatively autonomous in devising and implementing social assistance policy, I selected three local social assistance offices with the aim of maximising inter-municipal diversity or ‘variation’ (Flyvbjerg, 2006). The aim of this study is not to compare municipalities and analyse the observed differences, but to get a broad view of and gain insight into the various ways in which Dutch welfare-to-work policy works out in daily practice. The three municipalities provide different services under the umbrella of ‘labour market (re)integration’, targeting social assistance recipients deemed ‘ready’ to find paid employment and thus to exit social assistance in the foreseeable future.

Research for this dissertation entailed 18 semi-structured interviews with case managers and local policy makers and thirteen months of ethnographic fieldwork in three local social assistance offices. The cases include two of the four largest cities in the Netherlands, both with approximately 40,000 social assistance recipients at the time of fieldwork. While both are above the national average in the proportion of social assistance recipients relative to population, they differ in their policy objectives. The third social assistance office is a partnership between several suburban municipalities (‘gemeenschappelijke regeling’) that together had approximately 1,400 social assistance recipients at the time

of fieldwork. Its proportion of social assistance recipients is below the national average and its policy objectives are not as explicitly pronounced as the other two cases.

Aesthetics of work-readiness

Chapter 1 addresses the aesthetic dimensions of welfare-to-work policy, starting from the aesthetic requirements that are part of the Participation Act. The chapter examines this legislation and its implementation in Dutch social assistance offices as a case of the often underestimated importance of aesthetics in contemporary precarious labour markets, and the aesthetic performances required of social assistance recipients to retain the right to social assistance benefits and to potentially '(re)integrate' into the labour market. Now that aesthetics have become a legal prerequisite for retaining social assistance rights, together with Marguerite van den Berg, I ask: what performances grant this right, and what does this tell us about the politics of aesthetic performance in post-Fordist labour markets?

The chapter shows how the ubiquitous discursive category of 'representatief', or 'presentable' in English, is used by case managers to describe appropriate performances by social assistance recipients. The term first operates as a negative, as a way to pathologise that which is not 'presentable': the slouching, the scarcely dressed, the smelling. Second, it is taken to mean a performance of 'active' work-readiness as part of a continuous calibration of the self in potential work contexts. The stress on aesthetics in social assistance offices works as pedagogy: it is partly through aesthetics that 'work-readiness' is achieved. The chapter argues that aesthetic performance is becoming central to low-wage interactive service jobs as it is in other, frequently better paid and more stable sectors. Aesthetic labour in unemployment is not just appearing clean and decent, but entails participating in a continuous calibration of aesthetic appearances to ever-changing and insecure work contexts.

On a more conceptual level, chapter 1 shows that aesthetic labour in post-Fordist labour markets is continuous. In contrast to seeing aesthetic labour as embodied characteristics at the 'point of entry' into labour, the analysis presented here shows how post-Fordist labour markets, in which increasing numbers of people move in and out of precarious employment

and unemployment, demand a continuous calibration of aesthetic appearances. Aesthetic labour is a daily backstage practice in which workers and, as it turns out, social assistance recipients engage in work-self calibration. The crucial ability for precarious workers in post-Fordism is therefore not only to present an attractive appearance or to understand that flip-flops are a ‘no-go’, but the ability to adapt to work contexts in flux: potentialities, company cultures and ever-fluctuating opaque assessments of aesthetics by case managers for social assistance benefits.

Pedagogies of optimism

Chapter 2 examines the affective dimensions of welfare-to-work policy and the ‘pedagogies of optimism’ central to daily practices in local social assistance offices. Pedagogies of optimism are encounters between case managers and social assistance recipients in welfare-to-work programmes that are set up, in part, to teach citizens to feel certain ways about their predicament and to teach them to ‘look forward’ as a way to stimulate positive feelings. More concretely, these pedagogies consist of teaching recipients to accept their precarious situations, to control impeding thoughts and feelings, and to imagine their futures.

Since social assistance recipients often have little to look back to – either because the past was precarious or because the labour market and their situations have changed – and case managers currently have mostly insecure, low paid jobs to offer, they teach recipients to look forward, towards an imagined future that makes it worthwhile to accept precarious, discontinuous labour in the present. Once the goal of paid employment is achieved, optimism must be cultivated. Working towards ‘work-readiness’, then, involves teaching a certain state of mind and stimulating certain affective labours: optimistically accepting precariousness. Social assistance recipients are asked to understand the significance of ‘self-sufficiency’ and to ‘think positive’, ‘look forward’, actively develop, keep up or improve their ‘work ethic’, resist dwelling on experiences of discrimination and get rid of feelings of superiority towards low-skilled and low-paid jobs. The paradox of social assistance recipients having to accept precarious situations now in order not to be in precarious situations later is central to the pedagogies of optimism.

The significance of optimism was apparent not just for social assistance recipients, but for case managers too. The latter also experience employment insecurity due to ‘flexible’ contracts, regular changes in national and local policies as well as continuous changes within the organisation. In many ways, case managers must also perform the affective labour of cultivating optimism and creating desires, as they themselves are relatively precarious. They must perform two-sided affective labour: lifting the spirits of recipients while, or perhaps because, they are upholding their own. Welfare-to-work programmes are thus characterised by insecurity and precarisation on both the receiving and providing ends of the state–citizen encounter.

This chapter reveals the centrality as well as the complexity of optimism in times of conditional social assistance and precarious labour markets. When both social assistance and labour are becoming more insecure and contingent, stable footing is sought in the hyper-individualised strategy of ‘feeling optimistic’ and an orientation towards the future. Welfare-to-work focusses on teaching social assistance recipients to accept their precarious position, to embrace it and to prepare for its continuation while remaining optimistic about better times ahead. Perhaps cruelly (compare Berlant, 2011), the state teaches citizens to develop optimism towards certain imagined futures while, at the same time, acknowledging the unattainability of such futures. In effect, social assistance today does not counterbalance precarity, but offers ways to accept a state of precarity through pedagogies of optimism.

Performances for upward mobility

Chapter 3 delves deeper into the technique of ‘imagining’ – part of the pedagogies of optimism described and analysed in chapter 2 – showing that the affective labour social assistance recipients must perform not only consists of thinking and feeling ‘positive’ about their current situation and possible future, but of thinking and feeling certain ways about themselves, about their ‘personality’, of learning ways to know themselves (better) in order to (continuously) ‘improve’ themselves for and through paid work. This ‘improvement’ entails continuous ‘self-work’ (Gerrard, 2014) from social assistance recipients and is inherently future-oriented and about the

prominence and promise of paid work.

This chapter shows how the reproduction of the (Fordist) ideal of paid work as the primary way to have a decent subsistence, to achieve something in life and be a valuable member of society is central in welfare-to-work programmes. Through exercises, social assistance recipients are taught to give performances that are (perceived to be) required in post-Fordist labour markets. The focus is mainly on introspection – to ‘know’ or ‘(re) discover’ oneself – in order to find work that fits one’s personality or to learn to adjust one’s personality to fit the job. Exercises of introspection are followed by imitations of meetings with network contacts and potential employers, where social assistance recipients practice ‘selling’ themselves. The chapter analyses these exercises as performances for upward mobility where social assistance recipients are required to look, think, feel and act in ways that are (perceived to be) required in post-Fordist labour markets and that potentially (yet not actually) lead them to obtain the ‘dream job’ they (should) desire.

With these exercises, case managers encourage social assistance recipients to become ‘subjects of value’ (Skeggs, 2004) in the labour market without being able to offer ways to attain durable waged labour with career perspectives. They offer social assistance recipients temporary spaces in which they can perform (and imagine through that performance) becoming and being an employee – by means of imitating (closeness to) paid work. These performances function as ways to approximate Fordist forms of economic security, social status and belonging. In this way, social assistance recipients are continuously performing a potentiality: someone yet to be and something yet to come.

Welfare-to-work is thus premised on the potential of social assistance recipients to become employees as well as the potential that paid work will provide them economic security and status – something social assistance does not offer (anymore). But for many people, and especially social assistance recipients, it is highly unlikely that this potentiality will become a reality, as the labour market primarily offers them precarious positions. Through welfare-to-work, then, governments contribute to upholding promises that cannot be redeemed by more and more people, while normalising their current precarity (compare Lorey, 2015).

Local modes of governing

Chapters 1, 2 and 3 reveal the primary aspects of how social assistance recipients in the Netherlands are ‘activated’ for the post-Fordist labour market – by cultivating positive feelings and the promise of paid work and requiring ‘the right’ aesthetic and affective performances. Chapter 4 addresses the modes in which social assistance recipients are ‘activated’ to become independent from benefits. Building on the republican theory of non-domination (Lovett, 2010; Pettit, 2012), this chapter analyses the local differences (between as well as within local offices) in how social assistance recipients are governed. It specifically looks at case managers’ uses of discretionary power (i.e. their judgements, decisions and actions) and whether these uses are “justified with reasons others can understand, assess, accept or reject” (Molander et al, 2012, p. 221).

Because social assistance benefits are a measure of last resort, the livelihood of recipients depends on (local) policy and case managers’ judgements and decisions. The relationship between case managers and social assistance recipients is characterised by a high degree of power imbalance. Case managers have substantial discretionary power while “a strong professional basis and/or some form of institutionalised recipient participation in decision making that might guide the use of discretion are absent” (Van Berkel, 2011, p. 214). These conditions allow potentially oppressive relationships between case managers and social assistance recipients in which the former can make arbitrary, unpredictable decisions affecting the latter, with little or no recourse to accountability. This chapter asks: 1) How are social assistance recipients locally governed to become independent from social assistance? 2) Based on what images of social assistance recipients are these ways justified in practice? 3) Are these ways sufficiently controlled by effective social conventions as well as democratic oversight?

This chapter examines the different modes of governing – pressing, repressing and accommodating – by which social assistance recipients are steered towards paid employment. All are based on the assumption that the need for income support is mainly the result of recipients’ individual shortcomings – be they psychological, moral or otherwise. Case managers employ techniques of persuasion (i.e. ‘soft paternalism’) or coercion through (threatening with) sanctions (i.e. ‘hard paternalism’),

depending on whether social assistance recipients are deemed ‘unwilling’ to improve their lives and to take responsibility for their situation (repressing mode) or are considered ‘unable’ to do so, due to a lack of the ‘right’ knowledge, skills and beliefs (pressing mode). While the repressing mode is about learning – the hard way – the moral and economic value of ‘self-responsibility’, the pressing mode focusses on improving recipients’ personal characteristics. When social assistance recipients are considered to be ‘vulnerable’, case managers tend to use the accommodating mode of governing which revolves around care.

By analysing these different modes of governing, this chapter reveals that a certain degree of arbitrariness in the use of power by local policy makers and case managers is part and parcel of welfare-to-work in the Netherlands. For social assistance recipients, it matters where they live, because local social assistance offices differ (in terms of their policy goals, rules, organisation, pressure on and control of case managers). It also matters who exactly is responsible for granting them the right to benefits, as implementation of social assistance policy differs between case managers. This would not necessarily be problematic if effective social conventions and democratic control were present. However, this appears not to be the case as professional standards are un(der)developed and both case managers and social assistance recipients do not have enough room to speak out and be heard. Aside from more predictable professional standards and public debate about local social assistance policy and decision criteria, there is an urgent need for developing ways in which case managers and, especially, social assistance recipients structurally become part of policy development and decision making, as well as better ways in which those with decision making power can be held accountable.

Conclusion: (Un)doing precarisation

This dissertation shows how welfare-to-work brings potential future employment to the present, thereby making employment and unemployment alike in multiple ways (compare Adkins, 2012). Given the insecurity inherent to conditional welfare-to-work policies and precarious post-Fordist labour markets, both employed and unemployed persons must perform in return for (little) money to find ‘better’ work in the

future. Unemployment and employment are alike in yet another way, as daily practices in welfare-to-work programmes produce an imaginary proximity to paid work – and a ‘promise of happiness’ (Ahmed, 2010) – through exercises of imagination and imitation. These practices offer a (temporary) substitute for, and an imaginary proximity to, actual paid work (with career opportunities) as a way to improve and secure one’s position in society. This imaginary proximity also functions as a way to become and remain ‘work-ready’. ‘Work-readiness’ – being aesthetically and affectively continuously and completely ready for and able to adapt to potential future employment – is an essential requirement in welfare-to-work, and accomplished by problematising the need for social assistance, by mobilising (presentations of) ‘the right’ aesthetics and affects, and by glorifying paid work.

I argue that welfare-to-work is a telling example of how ‘governmental precarisation’ works today (Lorey, 2015). Participation in welfare-to-work programmes and labour markets are best understood as stages in a continuous situation of precarity. Welfare-to-work policies do not counterbalance precarious labour market conditions, but compound it by offering a minimum of social assistance while ‘pushing’ people into precarious employment, teaching them to (optimistically) endure being vulnerable and insecure (both in social assistance and the labour market) and making them individually responsible to improve their fate. It mobilises ‘powerful affective attachments’ (Muehlebach and Shoshan, 2012) to paid work as the primary and only way to economic security, social belonging and improving one’s condition and position in society. This not only applies to social assistance recipients; as this research has shown, precarisation affects case managers as well. They too have to individually deal with the risk of unemployment always looming in the background. They too need to be continuously and completely ‘ready’ to adapt to changing circumstances.

The rhetoric of welfare-to-work making people ‘autonomous’, ‘self-reliant’ (‘zelfredzaam’) and ‘independent’ of social assistance ignores important implications of this type of policy: people have become increasingly ‘dependent’ in the labour market. In the contemporary precarious labour market, this means being dependent on contingency. With the restructuring of the welfare state (of which welfare-to-work is

but one exemplary part), collectively organised social security has in large part been exchanged for individualised ways of coping with contingency. Through policies such as welfare-to-work, governments uphold promises that more and more people cannot redeem, rendering them precarious across social positions, struggling for economic security, social status and belonging, while simultaneously normalising their permanent ‘state of insecurity’ (Lorey, 2015). Whereas the social assistance arrangements of European post-war welfare states can be said to be a politics of social security, welfare-to-work is rather a politics of precarisation that (re)produces socioeconomic inequalities, consigning recipients to conditional social assistance and precarious employment while making them individually responsible for coping with these circumstances and improving their situation.

The imagined futures that are so pivotal in welfare-to-work policies and practices centre around (unattainable) individual labour market success through which we are all required to individually organise protection against social risks (e.g. sickness, poverty) and prove that we are worthy members of society. I propose alternative imagined futures for social assistance – and social security more broadly – that entail collectively organised protection against social risks and offer multiple ways in which individuals can achieve stable, fulfilling lives.

Samenvatting

De focus op toekomstige arbeidsmarktparticipatie in het huidige bijstandsbeleid

Vanaf de introductie van de eerste Nederlandse bijstandswet (Algemene bijstandswet) in 1965 tot de meest recente wijziging in 2015 (Participatiewet), is het recht op inkomensondersteuning van overheidswege een terugkerend onderwerp van debat. Het principe dat de overheid mensen die rechtmatig in Nederland wonen inkomensondersteuning moet bieden wanneer zij onvoldoende middelen van bestaan hebben, is ongewijzigd gebleven, maar de toelatingscriteria, het doel en de organisatie van de bijstand zijn drastisch veranderd. In tegenstelling tot het recht op sociale verzekeringsuitkeringen, is het recht op een bijstandsuitkering (een sociale voorziening) niet afhankelijk van het arbeidsverleden van de aanvrager. In ruil voor het recht op een bijstandsuitkering, moeten aanvragers en ontvangers echter wel allerlei activiteiten ondernemen die ertoe dienen om in de toekomst betaald werk te verkrijgen en te behouden, zoals ‘netwerken’, solliciteren, taalcursussen volgen en aanpassingen doen aan het uiterlijk. Hiermee is het recht op een bijstandsuitkering meer voorwaardelijk en meer onzeker dan voorheen. Tegelijkertijd is betaalde arbeid echter ook steeds onzekerder geworden.

Het recht op een bijstandsuitkering is afhankelijk van de individuele inzet om zo snel mogelijk ‘algemeen geaccepteerde arbeid’ te vinden. Om deze eis kracht bij te zetten, is het bij wet mogelijk om de uitkering te verlagen wanneer een bijstandsgerechtigde “het naar vermogen verkrijgen, het aanvaarden of het behouden van algemeen geaccepteerde arbeid (...) [belemmert] door kleding, gebrek aan persoonlijke verzorging of gedrag” (Artikel 18, paragraaf 4g). Toekomstig betaald werk staat dus centraal

in de huidige wetgeving die bijstandsgerechtigden in dit kader dwingt bepaalde gedragingen en uiterlijke presentaties te vertonen. Dit moet begrepen worden in de context van specifieke historische ontwikkelingen in Nederland met betrekking tot sociale zekerheid en de arbeidsmarkt. Deze ontwikkelingen in Nederland zijn vergelijkbaar met ontwikkelingen in andere EU en OECD landen met sterk ontwikkelde verzorgingsstaten, mede door de promotie en coördinatie van ‘actief arbeidsmarktbeleid’ (*‘active labour market policies’*) door transnationale organisaties zoals de OECD en het IMF. Hoewel deze dissertatie enkel de historische ontwikkeling van bijstandsbeleid in Nederland bespreekt, zijn de recente trends die we hier waarnemen grotendeels vergelijkbaar met trends in andere nationale contexten.

De ontwikkeling van bijstand als een middel voor mensen (voornamelijk vrouwen) om in hun eigen bestaan te kunnen voorzien (en dat van hun kinderen) zonder afhankelijk te zijn van een partner of familie, naar een voorziening die bedoeld is om slechts tijdelijk financiële ondersteuning te bieden en primair gericht is op het vinden van betaald werk (*‘welfare-to-work’*), kan worden samengevat als een “individualisering van verantwoordelijkheid” en “valorisatie van betaald werk” (Patrick, 2017, p. 207). Mensen worden immers individueel verantwoordelijk gehouden om zichzelf (en hun familie) te kunnen onderhouden door middel van betaald werk. Arbeidsmarktrelaties zijn echter een stuk onzekerder geworden, waardoor werknemers, ongeacht hun sociale positie, precairder zijn geworden. Daarnaast hebben de opkomst van de dienstensector en de precarisering van de arbeidsmarkt geresulteerd in een transformatie van de vaardigheden die werknemers vandaag de dag nodig hebben. Flexibiliteit, sociabiliteit, uiterlijke verschijning en communicatie (ook wel *‘soft skills’* of *‘twenty-first century skills’* genoemd) zijn cruciaal om succesvol te zijn in de huidige arbeidsmarkt (Urciuoli, 2008). Hierdoor is het cultiveren van *‘employability’* (geschiktheid voor en inzetbaarheid op de arbeidsmarkt) van essentieel belang en tegelijkertijd zeer specifiek. Om betaald werk te verkrijgen en behouden moeten mensen continu emotionele en esthetische arbeid verrichten (Hochschild, 1983; Warhurst et al., 2000).

Welfare-to-work draait dus om het belang en de belofte van betaald werk (voor zowel het individu als de samenleving als geheel) in een

arbeidsmarkt die een bepaald type werk en relatie tot dat werk vereist. Dit beleid draagt bij aan de precare situatie waarin mensen zich bevinden en (re)produceert ongelijkheden door de voorwaardelijkheid van het recht op bijstand en het doel om zo snel mogelijk te (re-)integreren op de arbeidsmarkt (Wiggan, 2015; Greer, 2016). In dit proefschrift onderzoek ik *welfare-to-work* beleid in Nederland als een politieke ‘oplossing’ voor het ‘probleem’ van ‘werkloosheid’ en ‘bijstandsafhankelijkheid’. Bijstand, als een manier voor mensen om buiten de markt om in hun eigen bestaan (en dat van hun naasten) te kunnen voorzien, is steeds minder toegankelijk geworden en classificeert, stigmatiseert en bestuurt mensen door middel van pedagogische technieken, opdat zij ‘zelfredzaam’ worden door geld te verdienen op de (arbeids)markt en geen bijstandsuitkering (meer) nodig hebben.

In navolging van het werk van Isabell Lorey (2015), beschouw ik *welfare-to-work* als een onderdeel van een breder proces waarin ‘(be)sturen door precarisering’ (*governmental precarisation*) de norm is geworden. Dat wil zeggen dat arbeidsmarkt- en sociale zekerheidsbeleid samen slechts een minimale bestaanszekerheid garanderen en mensen individueel verantwoordelijk zijn om het leven dat zij wensen te leiden vorm te geven in de post-Fordistische politieke economie. Lorey beargumenteert dat precarisering een proces is waarin het gegeven dat mensen genoodzaakt zijn om zich staande te houden in precare arbeidsmarktomstandigheden, in toenemende mate de norm is geworden in voormalig sterk ontwikkelde verzorgingsstaten die er tegenwoordig voor zorgen dat de kwetsbaarheid die mensen ervaren nog nét te verdragen is (Lorey, 2015, p. 66). Dit is uiteraard niet vanzelfsprekend zo, maar het resultaat van politieke keuzes die voortkomen uit de breed gedeelde opvatting dat neoliberal beleid het beste antwoord is op de-industrialiserende arbeidsmarkten en de daaraan gekoppelde sociaal-economische problemen.

Om *governmental precarisation* te onderzoeken, bestudeer ik het huidige bijstandsbeleid – in het bijzonder de ‘(re)integratie naar werk’ van bijstandsgerechtigden – zoals dat wordt vormgegeven bij drie sociale diensten in Nederland. (Re)integratie naar werk is uiterst geschikt om *governmental precarisation* te onderzoeken, omdat dit een plek is waar mensen geacht worden het creëren van zekerheid met behulp van bijstand te verruilen voor het creëren van zekerheid door geld te verdienen op de

arbeidsmarkt. De centrale onderzoeksvragen zijn: Hoe wordt de focus op toekomstig betaalde arbeid vormgegeven in de context van het huidige bijstandsbeleid (*welfare-to-work*) en de post-Fordistische arbeidsmarkt in Nederland? Waaraan moeten bijstandsgerechtigden precies voldoen om recht op bijstand te verkrijgen en behouden? En wat zegt dit meer algemeen over de politiek van sociale zekerheid? Om deze vragen te beantwoorden, heb ik de dagelijkse praktijken van '(re)integratie naar werk' (een centraal onderdeel van het huidige bijstandsbeleid in Nederland) bestudeerd. Ik heb me daarbij specifiek gericht op de interacties tussen degenen die verantwoordelijk zijn voor het voorzien van bijstand – in termen van geld en diensten – (d.w.z. *case managers* of 'klantmanagers') en degenen die bijstand ontvangen ('bijstandsgerechtigden'). De interacties tussen deze twee actoren is cruciaal om bijstandsbeleid te begrijpen, omdat het beleid wordt vormgegeven in deze interacties – waarin klantmanagers bijstandsgerechtigden leren wat er van ze verwacht wordt, hoe zij zich moeten gedragen en presenteren, maar waarin klantmanagers ook beoordelen of bijstandsgerechtigden het verkrijgen, aanvaarden en behouden van betaald werk al dan niet belemmeren.

Casus en methoden

Nederland is een van de voorlopers van 'activerend' bijstandsbeleid en 'flexibilisering' van de arbeidsmarkt waardoor beide in dit land ver zijn doorontwikkeld (Paz-Fuchs en Eleveld, 2016; Kremer et al., 2017). Tegelijkertijd is hier sprake van een toenemend aantal 'werkende armen' (Snel et al., 2008; Vrooman et al., 2018). *Welfare-to-work* zorgt er dus voor dat bijstandsgerechtigden verplicht worden om zo snel mogelijk betaald werk te vinden in een arbeidsmarkt die het in toenemende mate lastig maakt voor mensen om in hun eigen onderhoud te kunnen voorzien. Deze combinatie van factoren maakt Nederland een interessante casus om te bestuderen hoe, en gebaseerd op welke ideeën, bijstandsgerechtigden worden 'geactiveerd' om betaald werk te vinden en behouden.

Omdat lokale overheden in Nederland relatief veel ruimte hebben om bijstandsbeleid vorm te geven en te implementeren in overeenstemming met de lokale politieke opvattingen en beoogde doelen, heb ik drie lokale sociale diensten (ofwel: 'dienst werk en inkomen') geselecteerd die zodanig

van elkaar verschillen dat er sprake is van maximale variatie (Flyvbjerg, 2006). Het doel van deze studie is niet om lokale diensten met elkaar te vergelijken en de geobserveerde verschillen te analyseren, maar om een zo breed mogelijk beeld te krijgen van de uiteenlopende manieren waarop Nederlands bijstandsbeleid vormt krijgt in dagelijkse lokale praktijken. Binnen de drie geselecteerde diensten ‘werk en inkomen’ worden verschillende diensten aangeboden in het kader van ‘arbeidsmarkt (re-) integratie’ die gericht zijn op bijstandsgerechtigden die ‘werkfit’ worden geacht (ofwel: ‘met een korte afstand tot de arbeidsmarkt’) en waarvan wordt verwacht dat zij op relatief korte termijn voldoende betaald werk zullen vinden en dus zullen ‘uitstromen’ uit de bijstand.

Het onderzoek waarop dit proefschrift is gebaseerd omvat 18 semi-structureerd interviews en 13 maanden durend etnografisch veldwerk in drie lokale sociale diensten. De geselecteerde diensten bevinden zich in twee van de vier grote steden in Nederland. De derde dienst is een samenwerkingsverband tussen een aantal kleine gemeenten (‘gemeenschappelijke regeling’) buiten de Randstad. De twee grote gemeenten hadden ongeveer 40,000 bijstandsgerechtigden ten tijde van het onderzoek. Daarmee lag het aantal bijstandsgerechtigden (relatief aan het aantal inwoners) bij beide boven het landelijke gemiddelde. Deze gemeenten verschilden echter van elkaar in het lokaal geformuleerde bijstandsbeleid. De derde dienst bediende een populatie van bijstandsgerechtigden die ongeveer uit 1,400 mensen bestond ten tijde van het onderzoek. Het aantal bijstandsgerechtigden (relatief aan het aantal inwoners) lag hiermee onder het landelijk gemiddelde en het lokale bijstandsbeleid was minder uitgesproken dan in de andere twee gemeenten.

Esthetiek van ‘werkfit’ zijn

Hoofdstuk 1 gaat over de esthetische dimensies van *welfare-to-work* en start vanuit de esthetische eisen die onderdeel zijn geworden van het huidige Nederlandse bijstandsbeleid (zoals geformuleerd in de Participatiewet). Het bestudeert deze eisen zoals ze worden vormgegeven in lokale diensten ‘werk en inkomen’ en beziet deze als een voorbeeld van het vaak onderschatte belang van esthetiek op de huidige preciaire arbeidsmarkt. Dit

hoofdstuk onderzoekt de esthetische presentaties die bijstandsgerechtigden geacht worden te geven om zo potentieel te kunnen (re-)integreren op de arbeidsmarkt. Nu esthetiek een wettelijke voorwaarde is geworden voor het recht op bijstand, worden in dit hoofdstuk de volgende vragen gesteld: welke esthetische presentaties zijn precies vereist voor het recht op bijstand en wat zegt dit in meer brede zin over de politiek van esthetische presentaties op post-Fordistische arbeidsmarkten?

Het hoofdstuk laat die hoe de alomtegenwoordige discursieve categorie ‘representatief’ door klantmanagers wordt gebruikt om de geschikte uiterlijke presentatie van bijstandsgerechtigden te beschrijven. De term ‘representatief’ functioneert in eerste instantie als afwijzing van hetgeen *niet* ‘representatief’ wordt geacht en als afwijking wordt gezien: onderuit gezakt zitten, schaars gekleed zijn en stinken. Daarnaast betekent ‘representatief’ een actieve houding waaruit blijkt dat iemand ‘werkfit’ is en in staat is zich continu aan te passen aan potentiële arbeidsomstandigheden. De nadruk op uiterlijke presentatie fungeert bovendien als pedagogisch middel: met behulp van esthetiek worden mensen ‘werkfit’ gemaakt. Dit hoofdstuk beargumenteert dat esthetische presentaties in toenemende mate van belang zijn in laag betaalde banen in de dienstensector, net zoals deze van belang zijn in andere, vaak beter betaalde banen in meer stabiele sectoren. Bovendien laat het zien dat esthetische arbeid in de context van *welfare-to-work* niet alleen betekent dat iemand er schoon en verzorgd uit moet zien (hoewel dat zeker ook het geval is), maar ook dat mensen hun uiterlijke presentatie continu moeten afstemmen op onzekere en steeds veranderende werkcontexten.

Hieraan gerelateerd, en op een meer conceptueel niveau, laat dit hoofdstuk ook zien dat het van belang is om esthetische arbeid op post-Fordistische arbeidsmarkten te conceptualiseren als continue ‘*backstage*’ arbeid. In tegenstelling tot conceptualisering van esthetische arbeid als belichaamde eigenschappen die van belang zijn wanneer iemand de arbeidsmarkt betreedt, laat de analyse in dit hoofdstuk zien hoe het bij post-Fordistische arbeidsmarkten – waarin een toenemend aantal mensen beweegt tussen preciaire arbeid en werkloosheid – gaat om een continue (her)ijking van uiterlijke presentatie. Esthetische arbeid is een dagelijkse ‘*backstage*’ praktijk waarin betaald werkenden en, zoals blijkt uit dit hoofdstuk, ook bijstandsgerechtigden verplicht zijn om zichzelf

(en hun uiterlijke presentatie) continu af te stemmen op betaald werk. Het cruciale vermogen voor precair werkenden in post-Fordisme is daarom niet enkel om er aantrekkelijk uit te zien of om te begrijpen dat slippers ‘niet kunnen’, maar om in staat te zijn om zich steeds aan te passen aan veranderlijke werkomgevingen: ontwikkelingsmogelijkheden, bedrijfsculturen en voortdurend variërende, ondoorgroondelijke beoordelingen van de uiterlijke presentatie door klantmanagers in ruil voor het recht op een bijstandsuitkering.

Pedagogieken van optimisme

Hoofdstuk 2 gaat over de affectieve dimensies van *welfare-to-work*. Het onderzoekt in het bijzonder de ‘pedagogieken van optimisme’ die centraal staan in de dagelijkse praktijken bij diensten ‘werk en inkomen’. Pedagogieken van optimisme zijn ontmoetingen tussen klantmanagers en bijstandsgerechtigden in *welfare-to-work* programma’s die ertoe dienen om burgers te leren zich op een bepaalde manier te voelen over de precare situatie waarin zij zich bevinden en hen te leren ‘vooruit te kijken’ om op die manier positieve gevoelens te stimuleren. Meer concreet bestaan deze pedagogieken uit het leren van bijstandsgerechtigden om hun precare situatie te accepteren, negatieve gedachten en gevoelens in bedwang te houden en zich een betere toekomst voor te stellen.

Aangezien bijstandsgerechtigden niet veel hebben om op terug te kijken – omdat zij zich reeds in een precare situatie bevonden, of omdat de arbeidsmarkt en hun omstandigheden drastisch zijn veranderd – en klantmanagers voornamelijk onzeker, laag betaald werk te bieden hebben, leren zij bijstandsgerechtigden om vooruit te kijken, naar een denkbeeldige toekomst die het de moeite waard maakt om in het heden precair, onregelmatig betaald werk te accepteren. Zodra bijstandsgerechtigden betaald werk hebben gevonden, en het doel van *welfare-to-work* dus is bereikt, moeten zij hun optimisme cultiveren. ‘Werkfit’ worden betekent dus het aanleren van een bepaalde gemoedstoestand en het stimuleren van bepaalde affectieve arbeid die het mogelijk maakt om precariteit optimistisch aanvaarden. Van bijstandsgerechtigden wordt verwacht dat zij het belang van ‘zelfredzaamheid’ inzien, ‘positief zijn’, ‘vooruit kijken’, actief hun ‘arbeidsethos’ in stand houden en verbeteren, voorkomen dat

ze blijven stilstaan bij ervaringen van discriminatie en zichzelf ontdoen van gevoelens van superioriteit jegens laaggeschoold en laagbetaald werk. Pedagogieken van optimisme kenmerken zich door het paradoxale idee dat bijstandsgerechtigden hun preciaire situatie in het heden moeten accepteren om zo in de toekomst niet meer precair te zijn.

Optimisme bleek niet alleen van belang voor bijstandsgerechtigden, maar ook voor klantmanagers. Door onzekere contracten, regelmatige beleidswijzigingen en reorganisaties hebben zij te maken met werkonzekerheid. Klantmanagers moeten zelf ook optimisme opwekken en bepaalde verlangens oproepen, omdat zij zich eveneens in een preciaire situatie bevinden. Zij moeten dus tweezijdige affectieve arbeid verrichten: de moed van bijstandsgerechtigden erin houden terwijl, of misschien juist omdat, zij de moed van henzelf erin moeten houden. *Welfare-to-work* kan dus het beste worden begrepen als beleid dat wordt gekenmerkt door onzekerheid en precarisering aan zowel de ontvangende als de dienstverlenende kant van ontmoetingen tussen overheid en burgers.

Dit hoofdstuk laat het belang, alsmede de complexiteit van optimisme zien in de context van *welfare-to-work*, waarbij bijstand voorwaardelijk is en de arbeidsmarkt precair. Wanneer zowel bijstand als betaald werk onberekenbaar zijn, wordt een stabiele basis gezocht in de hypergeïndividualiseerde strategie van optimisme en een oriëntatie naar de toekomst. *Welfare-to-work* is erop gericht bijstandsgerechtigden te leren om hun preciaire situatie te accepteren en omarmen en zich voor te bereiden op de voortzetting ervan, terwijl zij tegelijkertijd leren optimistisch te blijven over het naderende einde ervan. Op deze, wellicht wrede wijze (zie Berlant, 2011) leert de overheid haar burgers om optimisme te ontwikkelen ten aanzien van bepaalde voorstellingen van de toekomst, terwijl de onbereikbaarheid van deze toekomst tegelijkertijd wordt onderkend. Bijstand biedt tegenwoordig dus niet zozeer een tegenwicht tegen preciaire omstandigheden, maar biedt bijstandsgerechtigden door middel van pedagogieken van optimisme handvatten om met deze omstandigheden te leren omgaan.

Voorstellingen van opwaartse mobiliteit

Hoofdstuk 3 gaat dieper in op de techniek van ‘verbeelding’ – één van de

onderdelen van de ‘pedagogieken van optimisme’ die zijn beschreven en geanalyseerd in hoofdstuk 2. Dit hoofdstuk laat zien dat de affectieve arbeid die bijstandsgerechtigden moeten leveren niet enkel bestaat uit ‘positief’ denken en voelen over hun huidige situatie en mogelijke toekomst, maar dat zij ook op bepaalde manieren moeten denken en voelen over zichzelf, over hun persoonlijkheid, over manieren om zichzelf (beter) te leren kennen en zichzelf (continu) te ‘verbeteren’ voor en door middel van betaald werk. Bijstandsgerechtigden moeten constant aan ‘zichzelf werken’ en dit ‘*self-work*’ (Gerrard, 2014) is gericht op de toekomst waarin betaald werk op de voorgrond staat en de belofte van opwaartse mobiliteit in zich draagt.

Dit hoofdstuk laat zien hoe het reproduceren van het (Fordistische) ideaal van betaald werk – als de primaire manier waarop mensen iets kunnen bereiken in het leven, een waardevol lid van de samenleving kunnen zijn en een fatsoenlijk bestaan kunnen opbouwen – de kern vormt van *welfare-to-work*. Door middel van uiteenlopende opdrachten leren bijstandsgerechtigden zichzelf te presenteren op een manier die (volgens klantmanagers) is vereist op de post-Fordistische arbeidsmarkt. De opdrachten zijn gericht op introspectie, waarbij bijstandsgerechtigden zichzelf (beter) leren kennen of ontdekken wie zij ‘werkelijk’ zijn, om die kennis vervolgens te kunnen inzetten in de zoektocht naar betaald werk dat bij hun persoonlijkheid past, of om te leren hun persoonlijkheid aan te passen aan betaald werk dat beschikbaar is. De introspectieopdrachten worden gevolgd door imitaties van ontmoetingen met netwerkcontacten en potentiële werkgevers waarin bijstandsgerechtigden oefenen om zichzelf te ‘verkopen’. De opdrachten en oefeningen tijdens deze bijeenkomsten zijn niet enkel bedoeld om bijstandsgerechtigden te ondersteunen in het vinden van betaald werk, maar ook om hen te leren zichzelf vanuit betaald werk op de arbeidsmarkt omhoog te werken.

Klantmanagers stimuleren bijstandsgerechtigden om zichzelf te veranderen in een ‘waardevol subject’ (Skeggs, 2004) voor de arbeidsmarkt zonder hen garanties te kunnen bieden dat zij daadwerkelijk een zeker bestaan kunnen opbouwen door middel van duurzaam werk met carrièreperspectief. Zij kunnen voor bijstandsgerechtigden enkel tijdelijk een plek creëren waarin nabijheid van betaald werk wordt geïmiteerd en bijstandsgerechtigden zichzelf kunnen voorstellen hoe het is om een werknemer te worden en te zijn. Deze voorstellingen functioneren als een

manier om dichterbij Fordistische vormen van economische zekerheid, sociale status en het behoren tot de groep van betaald werkenden te komen. Op deze manier zijn bijstandsgerechtigden steeds bezig om een potentie ten uitvoer te brengen: zij geven een voorstelling van iemand die ze nog niet zijn en van iets dat nog moet komen.

Welfare-to-work is dus gebaseerd op de potentie van bijstandsgerechtigden om een werknemer te worden, alsmede de potentie van betaald werk om hen economische zekerheid en sociale status te bieden – iets dat bijstand niet (meer) biedt. Voor veel mensen, en vooral voor bijstandsgerechtigden, is het echter zeer onwaarschijnlijk dat deze potentie werkelijkheid wordt, omdat de arbeidsmarkt hen voornamelijk precair posities biedt. Met *welfare-to-work* beleid dragen overheden er dus aan bij dat beloften in stand worden gehouden die voor steeds meer leden van de bevolking niet (meer) kunnen worden ingelost, terwijl hun preciaire omstandigheden tegelijkertijd worden genormaliseerd (zie Lorey, 2015).

Lokale wijzen waarop bijstandsgerechtigden naar betaald werk worden geleid

Hoofdstukken 1, 2 en 3 laten de belangrijkste aspecten zien van de praktijken die *welfare-to-work* beleid in Nederland vormgeven. Door het cultiveren van het belang en de belofte van betaald werk, presentaties van de ‘juiste’ esthetiek (uiterlijke verschijning), affect (gemoedstoestand) en persoonlijke eigenschappen die (naar verwachting) nodig zijn op de post-Fordistische arbeidsmarkt, alsmede het imiteren van (de nabijheid van) betaald werk, worden bijstandsgerechtigden ‘geactiveerd’ voor betaald werk. Tot slot gaat hoofdstuk 4 in op de wijzen waarop bijstandsgerechtigden worden ‘geactiveerd’ om betaald werk te vinden en op die manier ‘onafhankelijk’ te worden van bijstand. Aan de hand van de ‘*republican theory of non-domination*’ (Lovett, 2010; Pettit, 2012) analyseert dit hoofdstuk de verschillen (zowel binnen als tussen diensten ‘werk en inkomen’) in de wijzen waarop bijstandsgerechtigden worden be/gestuurd. Daarbij wordt in het bijzonder gekeken naar de manieren waarop klantmanagers hun discretionaire ruimte gebruiken (d.w.z. hoe zij bijstandsgerechtigden beoordelen, beslissingen nemen en handelingen uitvoeren) en of die manieren worden gelegitimeerd op basis van gronden

die anderen kunnen begrijpen, beoordelen, accepteren of verwerpen (Molander et al., 2012, p. 221).

Omdat de bijstandsuitkering een laatste redmiddel is, hangt het levensonderhoud van bijstandsgerechtigden af van (lokaal) beleid en de (daaruit voortvloeiende) beoordelingen en beslissingen van klantmanagers. De relatie tussen klantmanagers en bijstandsgerechtigden wordt gekarakteriseerd door een hoge mate van machtsongelijkheid. Bovendien is de discretionaire bevoegdheid van klantmanagers aanzienlijk, terwijl een sterk ontwikkelde professionele basis en/of een vorm van geïnstitutionaliseerde ‘client-participatie’ in besluitvorming – die het gebruik van discretionaire bevoegdheid kunnen sturen – ontbreken (Van Berkel, 2011, p. 214). Deze omstandigheden creëren een potentieel onderdrukkende relatie tussen klantmanagers en bijstandsgerechtigden waarin de eerstgenoemden willekeurige, onvoorspelbare beslissingen kunnen nemen die een verregaand effect kunnen hebben op de laatstgenoemden. Tegelijkertijd hebben bijstandsgerechtigden onvoldoende middelen tot hun beschikking om klantmanagers te controleren en hen verantwoordelijk te houden voor hun beslissingen. Om deze redenen, stelt dit hoofdstuk de volgende vragen centraal: Op welke manieren worden bijstandsgerechtigden be/gestuurd om ‘onafhankelijk’ te worden van de bijstandsuitkering? Op welke ideeën van bijstandsgerechtigden baseren zij de legitimatie van deze manieren in de praktijk? En zijn deze manieren voldoende ingebed in effectieve sociale conventies en democratische controle?

Dit hoofdstuk brengt de verschillende manieren waarop bijstandsgerechtigden worden be/gestuurd naar betaald werk in kaart: door middel van ‘drang’, ‘dwang’ en ‘meegaandheid’. Al deze manieren zijn gebaseerd op de veronderstelling dat de behoefte aan inkomensondersteuning voornamelijk het resultaat is van individuele (psychologische, morele of anderszins) tekortkomingen. Klantmanagers die druk uitoefenen op bijstandsgerechtigden of hen dwingen om betaald werk te vinden, gebruiken technieken van ‘overreding’ (‘zacht paternalisme’) of ‘dwang’ door middel van (het dreigen met) sancties (‘hard paternalisme’), afhankelijk van het beeld dat zij van bijstandsgerechtigden hebben – ‘onbekwaam’ (door een gebrek aan de ‘juiste’ kennis, vaardigheden of overtuigingen) of ‘onwelwillend’. Wanneer

klantmanagers bijstandsgerechtigden classificeren als ‘kwetsbaar’ zijn zij echter meer meegaand.

Door deze verschillende manieren van (be)sturen te analyseren, laat dit hoofdstuk zien dat een zekere mate van willekeur in het gebruik van macht – door lokale beleidsmakers en klantmanagers – een fundamenteel onderdeel is van *welfare-to-work* in Nederland. Het maakt voor bijstandsgerechtigden uit waar ze wonen, omdat lokaal bijstandsbeleid verschillend is (in termen van beleidsdoelen, regels, de manier waarop *welfare-to-work* alsmede de druk op en controle van klantmanagers is georganiseerd). Het maakt ook uit wie precies verantwoordelijk is voor het beoordelen van hun recht op bijstand, aangezien de implementatie van *welfare-to-work* beleid verschilt tussen klantmanagers. Dit is op zichzelf geen probleem als effectieve sociale conventies en democratische controle gewaarborgd zijn. Dat blijkt echter niet het geval. Professionele standaarden zijn onvoldoende ontwikkeld en zowel klantmanagers als bijstandsgerechtigden hebben onvoldoende ruimte om zich uit te spreken en gehoord te worden. Er zijn meer voorspelbare professionele standaarden nodig, evenals een publiek debat over lokaal bijstandsbeleid en de criteria op basis waarvan beslissingen worden genomen. Daarnaast is het noodzakelijk dat er manieren worden ontwikkeld waardoor klantmanagers en vooral bijstandsgerechtigden structureel onderdeel worden van beleidsontwikkeling en besluitvorming, alsmede manieren waarop lokale besluitvorming beter kan worden gecontroleerd.

Conclusie: Alternatieven voor precarisering

Deze dissertatie laat zien hoe het huidige Nederlandse bijstandsbeleid (ofwel: ‘*welfare-to-work*’) potentieel, toekomstig betaald werk naar het heden brengt, waardoor betaald werk en werkloosheid in meerdere opzichten op elkaar lijken (zie Adkins, 2012). Door de voorwaardelijkheid van het recht op bijstand in *welfare-to-work* en de precariteit van betaald werk op post-Fordistische arbeidsmarkten, moeten zowel mensen met een betaalde baan als degenen die dat niet hebben (esthetische en affectieve) arbeid verrichten in ruil voor relatief weinig geld om zo zekerheid (proberen) te creëren en beter betaald werk te vinden in de toekomst. Dagelijkse praktijken van *welfare-to-work* produceren bovendien een

imaginaire nabijheid tot betaald werk – en de daarmee samenhangende ‘belofte van geluk’ (zie Ahmed, 2010) – door middel van verbeeldings- en imitatieoefeningen. Deze oefeningen bieden een (tijdelijke) vervanging voor en imaginaire nabijheid tot betaald werk (met carrièreperspectief) als een manier voor mensen om hun positie in de samenleving te verbeteren. Deze imaginaire nabijheid van betaald werk fungeert ook als een manier om ‘werk-fit’ te worden en te blijven. ‘Werk-fit’ zijn – d.w.z. esthetisch en affectief klaar zijn voor potentieel, toekomstig betaald werk en in staat zijn om je hieraan continu aan te passen – is een essentieel onderdeel van *welfare-to-work*. Bijstandsgerechtigden worden ‘werk-fit’ gemaakt door de behoefte aan bijstand te problematiseren, de ‘juiste’ esthetische presentaties, gevoelens en gedachten te mobiliseren en betaald werk te verheerlijken.

Welfare-to-work is een treffend voorbeeld van de manier waarop *governmental precarisation* werkt (Lorey, 2015), omdat het laat zien dat deelname aan *welfare-to-work* programma’s en op de arbeidsmarkt verschillende stadia zijn van een continu precair bestaan. *Welfare-to-work*, zoals het huidige Nederlandse bijstandsbeleid, biedt geen tegenwicht tegen de preciaire omstandigheden op de post-Fordistische arbeidsmarkt, maar is ermee vermengd doordat het voorwaardelijke, minimale ondersteuning biedt terwijl het mensen naar precair betaald werk ‘duwt’ en hen tegelijkertijd leert hun kwetsbare en onzekere situatie (als bijstandsgerechtigde én als werknemer) optimistisch te doorstaan en individueel verantwoordelijk te zijn om deze omstandigheden te verbeteren. *Welfare-to-work* mobiliseert het (Fordistische) ideaal van betaald werk als de primaire en enige manier waarop mensen zekerheid kunnen creëren, een waardevol lid van de samenleving kunnen zijn en hun situatie en positie in de samenleving kunnen verbeteren. Dit geldt niet alleen voor bijstandsgerechtigden; zoals dit proefschrift heeft laten zien, worden klantmanagers ook geraakt door precarisering. Zij moeten ook, ieder voor zich, om kunnen gaan met het sluimerende risico op baanverlies. Zij moeten ook continu en compleet klaar zijn om zich aan te passen aan veranderende omstandigheden.

De retoriek van *welfare-to-work* als beleid dat mensen ‘autonoom’, ‘zelfredzaam’ en ‘onafhankelijk’ maakt, negeert een belangrijke implicatie van dergelijk beleid: mensen zijn in toenemende mate afhankelijk van de

arbeidsmarkt. Gezien de huidige precare arbeidsmarkt betekent dit voor veel mensen een afhankelijkheid van onvoorziene omstandigheden. Met de hervormingen van de verzorgingsstaat (waarvan *welfare-to-work* slechts één voorbeeld is), is collectief georganiseerde sociale zekerheid grotendeels vervangen door individuele manieren van omgaan met kwetsbaarheid en onzekerheid. Door beleid zoals *welfare-to-work* te voeren, dragen overheden ertoe bij dat bepaalde beloften in stand worden gehouden, terwijl deze voor een toenemend aantal mensen niet (meer) ingelost kunnen worden, en de precare omstandigheden waarin zij zich bevinden tegelijkertijd genormaliseerd worden. Waar de naoorlogse collectief georganiseerde verzekeringen en voorzieningen gezien kunnen worden als een politiek van sociale zekerheid, is *welfare-to-work* eerder een politiek van precarisering die sociaal-economische ongelijkheden (re)produceert, bijstandsgerechtigden committeert aan voorwaardelijke bijstand en precare arbeidsmarktomstandigheden, terwijl het hen individueel verantwoordelijk maakt om hiermee om te gaan en hun situatie te verbeteren.

De imaginaire toekomst die centraal staat in *welfare-to-work* beleid en de dagelijkse praktijken die hier onderdeel van zijn, draaien om (voor veel mensen onbereikbaar) individueel succes op de arbeidsmarkt waarmee we onszelf dienen te beschermen tegen sociale risico's (van ziekte en armoede bijvoorbeeld) en kunnen bewijzen dat we waardevolle leden van de samenleving zijn. Ik stel een alternatieve imaginaire toekomst voor – voor zowel de bijstand als sociale zekerheid in meer brede zin – waarin collectief georganiseerde bescherming tegen sociale risico's voldoende zekerheden bieden voor mensen om op verschillende manieren een leven te kunnen leiden dat hen voldoening geeft.

The gradual retreat of many governments from guaranteeing secure labour relations and social security, and the attendant normalisation of precarious working and living conditions, goes hand in hand with a promise that 'the good life' can be attained through paid work. Welfare-to-work programmes are at the centre of this dynamic, as they problematise social assistance and seek to 'improve' recipients and their positions in society by obliging them to find precarious employment in the post-Fordist labour market. This dissertation examines how this is done within the daily practices of 'labour market (re)integration' in local social assistance offices in the Netherlands. It asks, first, how the focus on future employment takes shape in these practices; second, what exactly is required of recipients who are deemed 'work-ready' in return for the right to social assistance benefits; and, third, what the observed practices tell us more generally about the politics of social security. Based on ethnographic fieldwork, I reveal the work that goes into obtaining and retaining the right to social assistance in our increasingly precarious times and the pedagogical techniques that case managers use to entice, persuade and coerce recipients to find precarious paid work. 'Work-readiness' (being continuously and completely ready for and able to adapt to potential future employment) is an essential requirement for social assistance 'deservingness' and accomplished by problematising the need for social assistance, by mobilising 'the right' aesthetics and affects, and by glorifying paid work. It is by looking presentable, feeling optimistic and performing potentiality that social assistance recipients are deemed able and willing to find paid work and to become potentially valuable members of society.